

Instrumentaria en modellen Hybride Leeromgevingen

mei 2021

1. Wat voor Hybride Leeromgeving zijn wij / willen wij zijn?

Instrumentaria om hybride leeromgevingen te definiëren en te positioneren

Beschrijving instrument of bron	Link
Fontys Raamwerk Hybride Leeromgevingen <i>Wat is het?</i> Het Fontys Raamwerk Hybride Leeromgevingen is een instrument dat zicht richt op hybride leeromgevingen. Hybride leeromgevingen zijn leeromgevingen op het grensvlak van school en werk waar studenten, onderwijsprofessionals (docenten/onderzoekers) en partners uit het werkveld samen leren, werken en onderzoeken rondom actuele (maatschappelijke) vraagstukken. De manier waarop er samengewerkt, geleerd en onderzoek gedaan wordt kan per hybride leeromgeving verschillen. Ook de manier waarop hybride leeromgevingen georganiseerd zijn is niet altijd hetzelfde. Het raamwerk richt zich op de verschillen tussen hybride leeromgevingen en vergroot het begrip over de inrichting van hybride leeromgevingen. <i>Wanneer gebruiken?</i> 1. T.b.v. duiding: Het creëren van een gezamenlijk beeld en taal: waar hebben we het binnen Fontys over als we praten over hybride leeromgevingen? 2. T.b.v. inzicht: Om na te gaan waar je als instituut of bestaande hybride leeromgeving staat in de ontwikkeling van hybride leeromgevingen en in het benutten van de kansen van hybride leeromgevingen. Het instrument kan helpen bij het ontwerp en de (door)ontwikkeling van hybride curricula. 3. T.b.v. ambitie bepalen: Instituten kunnen zelf bepalen: waar staan we nu (ist) en waar willen we naartoe werken (soll)? Met welke ingrediënten willen we hybride leeromgevingen aanbieden? Welke ingrediënten zijn daarin meer of minder van belang? De verschillende ingrediënten kunnen op veel verschillende manieren worden gemixt en verwerkt tot unieke gerechten. Het instrument kan helpen keuzes te maken. 4. T.b.v. Monitoringsinstrument: Verschillende praktijken op eenduidige manier volgen en met elkaar vergelijken. 5. T.b.v. Maatwerk ondersteuning: Op basis van de gemaakte keuzes kan advies ingewonnen worden over de vervolgstappen die gezet moeten worden.	Concept raamwerk op te vragen via Peter Bos p.bos@fontys.nl

2. Hoe ontwerpen we een Hybride Leeromgeving?

Instrumentaria om ontwerpkeuzes te maken binnen hybride leeromgevingen

Beschrijving instrument of bron	Link
Startkit Fontys Hybride Leeromgevingen Framework Een nieuwe leeromgeving start je niet van het ene op het andere moment. Een hybride leeromgeving al zeker niet. Daarbij zijn diverse partijen betrokken en is het belangrijk om ieders belangen goed oog te blijven houden. Dit document geeft op één A4 inzicht in wat gedurende verschillende fasen van ontwikkeling belangrijke aspecten zijn om tot een duurzame hybride leeromgevingen te komen.	Klik hier .
Handreiking Innovatie Werkplaatsen Hybride Leeromgevingen moeten volgens Cremers (2016) aan enkele randvoorwaarden voldoen wil deze slagen. In deze handreiking zet Cremers een set van zeven ontwerpprincipes voor innovatiewerkplaatsen op een rij. Het is daarmee een handig hulpmiddel voor het ontwerpen en evalueren van hybride leeromgevingen op het grensvlak tussen onderzoek, onderwijs en beroepspraktijk.	Klik hier .
Ontwikkelmodel voor Hybride leeromgevingen in het Beroepsonderwijs Bij Hybride leeromgevingen wordt gestreefd naar het integreren van het beste van twee werelden: de sterke kanten van het schoolse leren en de sterke kanten van leren op de werkplek. In deze publicatie staat een ontwikkelmodel voor hybride leeromgevingen centraal. Op verschillende aspecten van de hybride leeromgeving kan de mate van hybriditeit in kaart worden gebracht.	Klik hier .
ARRT ontwikkelmodel Hybride Leeromgevingen kunnen ingericht worden op basis van het ARRT-model (Zitter, 2010). ARRT staat voor <u>A</u> rtefacten, <u>R</u> ollen, <u>R</u> uimtes en <u>T</u> ijd. Een korte toelichting op het model is te vinden in bijlage 1.	Dissertatie van Zitter (2010) waar het ARRT model op gebaseerd is vind je hier . Een korte bespreking van het ARRT model vind je hier . Hoe Fontys Hybride Leeromgevingen keuzes hebben gemaakt o.b.v. ARRT-aspecten vind je hier .

3. Hoe geven we de samenwerking vorm?

Vragen om de samenwerking tussen opleiding en werkveld vorm te geven / te evalueren

Beschrijving instrument of bron	Link
Ontwikkelinstrument Lerend en Onderzoekend Samenwerken (O-LOS) Het belang van samenwerking met en tussen mensen en organisaties met verschillende expertises en uit verschillende sectoren wordt steeds belangrijker om complexe, maatschappelijke vraagstukken het hoofd te bieden. Samen met partnerorganisaties werkt Fontys Hogescholen (Fontys) daarom op het grensvlak van school en beroepspraktijk in professionele werkplaatsen (PW). Om het lerend en	Klik hier . En: https://onderwijsinnovatie.ou.nl/oi-december19/professionele-werkplaatsen-lerend-en-onderzoekend-samenwerken/

onderzoekend samenwerken binnen deze complexe en dynamische omgevingen te bevorderen, heeft Fontys een *ontwikkelinstrument Lerend en Onderzoekend Samenwerken* ontwikkeld (hierna "instrument" genoemd). Dit instrument is gebaseerd op het door Fontys en partners ontwikkelde theoretische model Lerend en onderzoekend samenwerken in professionele werkplaatsen (hierna "[model LOS in PW](#)" genoemd).

Het instrument richt zich op het evalueren en verbeteren van de samenwerking binnen een leerwerkomgeving, zoals die vanuit meerdere perspectieven plaatsvindt in de driehoek onderwijs, onderzoek en praktijk. Hierin participeren meerdere belanghebbenden waaronder professionals, studenten, docenten, cliënten en andere betrokkenen. Dit instrument biedt inzicht in werkzame en onderliggende mechanismes in de samenwerking en biedt daarmee inspiratie en concrete handvaten voor de (door)ontwikkeling van professionele werkplaatsen.

Het instrument bestaat uit drie fases, te weten:

1. Het voorbereiden en verzamelen van gegevens via een scan: dit zijn stellingen die door betrokkenen worden beantwoord via een link online; geeft uitkomsten per individu en als (deel)team (instructie en achtergronden zijn opgenomen in een handleiding)
2. Het voeren van een betekenisvolle, gezamenlijke dialoog; de betrokkenen gaan de dialoog aan over de uitkomsten van de scan, die uitmondt in gezamenlijke ontwikkeldoelen (hiervoor is een leidraad dialoog ontwikkeld);
3. Het gezamenlijk vaststellen van het vervolg (ontwikkelplan): welke stappen/acties zijn concreet nodig om de samenwerking te verbeteren of te versterken. Ter ondersteuning Wordt er op termijn een toolbox beschikbaar gesteld met diverse interventies die toegepast kunnen worden om concreet met ontwikkeldoelen aan de slag te gaan (nog in ontwikkeling).

4. Wie werken er samen binnen een Hybride Leeromgeving?

Beschrijving instrument of bron	Link
Fontys Bruggenbouwers profiel Docenten en professionals uit het werkveld die binnen hybride leeromgevingen werken als zogenaamde 'bruggenbouwers (Bakker et al., 2016; Bryson et al., 2015; Vink et al., 2018) en hebben een sleutelpositie in het ontwikkelen van deze omgevingen. Er wordt van hen verwacht dat zij leren en samenwerken bevorderen op individueel en collectief niveau en met en tussen verschillende belanghebbenden. Zij dienen kennisdeling te bevorderen en kennis te vertalen naar diverse betrokkenen en contexten. Daarnaast wordt verwacht dat zij politiek bewust en strategisch kunnen handelen en de beroepspraktijk systematisch onderzoeken en ondersteunen bij ontwikkeling. Dit blijkt geen makkelijke opgave. Welke competenties zijn belangrijk voor deze 'boundary crossers'? En wat betekent dit voor het professionaliseringstraject dat bc's te doorlopen hebben? In het Fontys BC-profiel lees je meer over het competentieprofiel van 'boundary crossers' en wat dit zou kunnen betekenen voor hun professionaliseringstraject.	Meer informatie over het profiel is hier of hier te vinden. Meer informatie over het profiel is op te vragen bij Sofie Moresie (s.moresi@fontys.nl).
Rubric voor (docent)professionalisering Leren, werken en onderzoeken in de context van hybride leeromgevingen betekent een andere manier van werken voor docenten. Van docenten wordt veel verwacht. Om een rijke leeromgeving te maken worden vertrouwde vormen van kennisoverdracht losgelaten. Dit leidt onder meer tot andere docentenrollen. De Wageningse leerstoelgroep Education and Competence Studies (ECS) heeft in de brochure 'Doceren in reguleren' (Oonk, Beers & Wesselink, 2013) deze rollen beschreven aan de hand van taken en competenties. Inmiddels zijn de rollen verder uitgewerkt in een rubric. Een tool die goed inzetbaar is voor de ontwikkeling van docenten in de verschillende rollen, maar ook bruikbaar is op team-, school- en HRM-niveau.	Link naar de rubric vind je hier .

5. Wat te leren en hoe te leren binnen een Hybride Leeromgeving?

Instrumentaria om inhoudelijke vraagstukken binnen hybride leeromgevingen te analyseren en/of om te bepalen hoe leren wordt vorm gegeven in een hybride leeromgeving.

Beschrijving instrument of bron	Link
Complextool <i>Wat is het?</i> Een hybride leeromgeving is een plek waar werkveld, student en docent samenwerken en onderzoek doen naar (maatschappelijke) vraagstukken uit de praktijk. Een belangrijk element van de aard van het vraagstuk is de mate van complexiteit. De complexiteit van het vraagstuk moet in dienst staan van het leren van student én professional én opleider. Het doel van de Complextool is het kunnen beoordelen van de complexiteit van (hybride) vraagstukken die geschikt zijn voor het leren van (aankomende) professionals en opleiders. <i>Wanneer gebruiken?</i> Deze tool kan zowel gebruikt worden door opleiders, als door studenten en werkveld. Het is geen voorschrijvend kader, het is de bedoeling om de gebruiker inzicht te geven in de mate van complexiteit, zodat hiermee bij het samenstellen van het leerteam en het inrichten van het leer- en werkproces rekening kan worden gehouden. Uitgangspunt hierbij is dat er voldoende sprake is van	Meer informatie is hier te vinden, instrument op te vragen via Anje Ros (a.ros@fontys.nl)

uitdaging en complexiteit, passend bij de leerdoelen van de verschillende personen.	
Wat leren studenten en hoe leren studenten? <i>Bron</i> Gulikers, J. T. M., & Oonk, C. (2016). Het waarderen van leren met partijen buiten de school. <i>OnderwijsInnovatie</i>, 3, 17-26. <i>Wat gaat deze bron over?</i> Wat leren studenten in de context van Hybride Leeromgevingen? En met welke intensiteit? Op p.23 vind je op basis van vier leermechanismen van samenwerking met externe partijen (Akkerman & Bakker, 2011) een 'boundary crossing' rubric <i>Wanneer gebruiken?</i> Deze rubric is bijvoorbeeld handig om te gebruiken om te expliciteren wát studenten leren in de context van hybride leeromgevingen en met welke intensiteit.	Klik hier .

6. Waar leren, werken en onderzoeken we binnen de Hybride Leeromgeving?

Instrumentaria rondom ruimtegebruik hybride leeromgevingen

Beschrijving instrument of bron	Link
Waar treffen student, docent en werkveld partners elkaar in de context van hybride leeromgevingen? Binnen hybride leeromgevingen worden hierin verschillende keuzes gemaakt. In een animatie vanuit Fontys Communitycampus Tilburg leer je verschillende manieren kennen hoe en waar student, docent en werkveld elkaar kunnen treffen	Klik hier om de animatie te bekijken.

THEORETISCH KADER (Zitter, 2010)

ARTEFACTEN - INSTRUMENTELE PERSPECTIEF

Middelen en tools die benut worden in de hybride leeromgeving.

ROLLEN - AGENCY PERSPECTIEF

Wie zijn er actief in de hybride leeromgeving.

RUIMTES - RUIMTELIJK PERSPECTIEF

Fysieke en digitale ruimte waarin geleerd en gewerkt wordt.

TIJD - TEMPORELE PERSPECTIEF

Wanneer wordt geleerd en gewerkt in de hybride leeromgeving.